

Operační principy realizované v průběhu řízení operace „POVODEŇ 2002“ (Použití AČR při krizových stavech)

Ničivá povodeň, která v roce 2002 zasáhla velkou část území České republiky, tvrdě prověřila připravenost součástí integrovaného záchranného systému k nasazení. Jako řídící důstojník operačního střediska sil územní obrany (SÚzO) v Táboře jsem v první fázi operace (Záchrana) a částečně v druhé fázi (Obnova) měl možnost spolu se svými spolupracovníky realizovat některé stálé operační postupy a zásady, které ve svém souhrnu vedly k úspěšnému nasazení jednotek a útvarů AČR do záchranné a humanitární operace. Myslím, že může být poučné o těchto zásadách a postupech hovořit, protože celá řada z nich je relativně stálá a může mít využití v obdobných krizových situacích.

Zvláště cenné je i to, že operační středisko SÚzO tyto zásady aplikovalo zcela spontánně a energicky, což přineslo efektivitu, klid a systém do velení vojskům. Přitom drtivý nástup povodně v prvních hodinách dne 12. 8. 2002 znamenal obrovské nebezpečí pro obyvatelstvo podhůří Šumavy a nebýt okamžité reakce prvních sledů AČR, HZS MV a dobrovolných organizací, mohl být počet obětí podstatně vyšší.

Důležitým faktorem operace byl její obrovský rozmach. Od Plzně po Znojmo, od Českého Krumlova po Hřensko, desítky řek s přítoky, stovky postižených obcí, desítky zničených mostů, desetitisíce evakuovaných lidí, na takovou pohromu se reálně nemůže připravit žádný záchranný systém. Je fakt, že požadavky do operačního střediska SÚzO přicházely v každé minutě a s velkou naléhavostí. Bylo zásluhou štábu velitelství sil územní obrany (VeSÚzO) a součinnostních vojsk AČR, že tyto požadavky byly v řádu minut předávány a v řádu hodin byla vojska a technika nasazovány často i po několikasetkilometrových usilovných pochodech.

Byly i situace, kdy útvary AČR přijely do jižních Čech k plnění úkolů asistence Police České republiky (PČR) tak rychle, že úřadovny PČR o tomto úkolu ještě nebyly informovány. Myslím, že nasazení vojsk AČR v operaci „Povodeň“ patří k nejsvětlejším stránkám novodobé historie AČR. Svým operačním rozmachem, dynamikou rozvoje situace a složitostí řešených úkolů to byla velmi zdařilá operace provedená v krátkých časových lhůtách, bez přípravy a s maximálním využitím všech dostupných sil a prostředků AČR.

Z dostupných informací vím, že zejména v první (záchranné) části operace se dařilo udržovat soulad tří základních faktorů **úspěšnosti operace**: postavit reálný úkol, zabezpečit ho podpůrnými systémy a udržovat vysoký morální stav vojsk a štábů. Složitost situace lze dokázat na příkladu 73. záchranné a výcvikové základny (zvz), která byla zasazena na ramenu téměř 300 km dlouhém (od Plzně, přes Berounku, Prahu a Litoměřice a poslední součásti byly nasazeny na Děčínsku a v Hřensku). Přesto štáb 73. zvz spolu s ostatními součástmi AČR dokázal udržet nepřetržitě velení a zásobování v celém prostoru zodpovědnosti.

Za zmínku stojí celá řada dílčích, dobře provedených operací, které ve svém komplexu rozhodly o úspěchu operace „Povodeň“ jako celku. Z nejdůležitějších uvádím operace k obnově mostů, složité denní a noční přesuny vojsk, humanitární a zásobovací operace, vzdušné operace vrtulníkového a ultralehkého letectva, psychologické operace, operace k obnově apod.

V současné době by bylo velmi složité analyzovat každý dílčí krok či proces záchranné operace, protože tato zahrnovala denně stovky a tisíce interakcí, rozkazů a opatření. Je však možné a přínosné provést zobecněnou analýzu určujících faktorů a zásad operační povahy, které podstatně ovlivnily chod operace a jejich použití se může opakovat v budoucnosti. Jedná se totiž o obecně platné principy, které lze s určitou modifikací použít v širokém spektru vojenských operací. Tyto principy tvoří relativně stálé zobecněné zkušenosti z činnosti vojsk a štábů a jejich použití zefektivňuje bojovou sílu, zvyšuje finální odborné kapacity vojsk a přispívá k hladkému operačnímu řízení.

Principy jsou empirické, či vzniklé z poznatků vojensko-vědeckého zkoumání, popř. převzaté ze zkušeností cizích armád. Celkově tyto principy můžeme rozdělit do tří skupin:

- ❑ **vojensko-technické** – vznikají zaváděním nových poznatků vědy a rozvoje techniky a technologií do praxe,
- ❑ **vojensko-organizační** – vznikají rozpracováním nových postupů bojového a operačního použití vojsk a služeb, či jejich organizací,
- ❑ **vojensko-informační** – souvisí s novou kvalitou rozvoje informačních technologií ve vojenství a s využitím informací v praxi (podstatný příklad může být teorie a praxe „digitalizace bojiště“ či automatizované systémy velení vojskům).

Nástup a rozvoj informačních technologií v armádách vyspělých států je tak bouřlivý, že v některých armádách je informace pojímána jako *čtvrtá dimenze operací*: čas, prostor, úkol, informace.

Ke cti AČR je nutno říci, že informační technologie se staly trvalou a důležitou součástí vojenské reality a právě jejich využití při řízení operace „Povodeň“ bylo jedním z důležitých faktorů úspěšnosti operace.

Z hlediska dalšího možného využití chci klasifikovat následné rozhodující operační principy, které podstatnou měrou rozhodly o úspěšnosti operace „Povodeň“:

1. Trvalá připravenost sil k nasazení,
2. Mobilita sil,
3. Nepřetržitá podpora sil v nasazení,
4. Koncentrace sil na ohrožených směrech a jejich přesun na jiné směry,
5. Pružné a aktivní velení silám v nasazení,
6. Trvalá součinnost v prostoru operací,
7. Operační předvídání a flexibilita velení,
8. Vytváření záloh sil a prostředků a jejich koncentrace na ohrožených směrech,
9. Synergické působení všemi silami a prostředky do hlavních ohnisek pohromy,
10. Sledování a využívání kulminačních bodů v chodu operace (fázování operace),
11. Obnova sil v operaci,
12. Využívání informačních technologií při řízení a podpoře operace,
13. Úspěšné provedení specializovaných operací.

O úspěšnosti operace rozhodlo zejména vyvážené použití operačních principů. Pokusím se nyní tyto principy stručně klasifikovat.

1. Trvalá připravenost sil k nasazení

Tato připravenost je dána: existencí krizových plánů a postupů, vycvičeností a technickou pohotovostí sil a prostředků, existencí pevného systému velení.

V oblasti krizových plánů a postupů je nutné říci, že SÚZO, GŠ a ostatní součásti AČR vykonaly velký kus práce v oblasti tvorby smysluplných a efektivních krizových plánů.

Krizový systém AČR byl naladěn tak, aby mohl pracovat na vyžádání IZS, na vyžádání orgánu státní správy a samosprávy a rovněž jako samostatný prvek v rámci operace AČR.

Plán použití AČR při krizových stavech je nadstandardní plán a z hlediska použití ve prospěch státní správy a civilního obyvatelstva takový plán zřejmě nemá analogii v sousedních státech. Jedná se o to, že jak specializované, tak i záchranné a ostatní řadové útvary AČR mohou být nasazeny v rádech minut a hodin na vyzvání okresního pracoviště HZS, či starosty města. Toto velmi urychluje nasazení sil v prvních hodinách katastrofy či pohromy, které bývají často vitální pro další vývoj.

Navíc orgány SÚZO v minulosti velmi dobře střežily realnost těchto plánů, jejich provázanost a zabezpečení v rámci posádek AČR.

Z hlediska vývoje povodně v roce 2002 bylo životně důležité, že dne 12. srpna v ranních hodinách krizový systém AČR částečně automaticky a částečně na rozkaz operačního střediska SÚZO rychle dokázal nasadit pozemní i vzdušné síly a prostředky na čáře Prachatice, Bavorov, České Budějovice, Český Krumlov. Místní zdroje potvrzují, že vojáci s těžkou technikou, vrtulníky a prostředky spojené spolu s IZS zabránili velkým ztrátám na životech a materiálním škodám.

Přestože výchozí situace AČR a SÚZO při počátku krize nebyla optimální (doba řádných dovolených, počátek rušení řady územních vojenských správ a snižování velitelství územní obrany, což byly a jsou důležité články krizového systému), systém se dokázal velmi rychle zmobilizovat, nasadit potřebné počty lidí a techniky v nejvíce ohrožených prostorech a začal plánovitě soustřeďovat a zasazovat síly dle vývoje situace.

Druhým podstatným faktorem připravenosti sil k zásahu je jejich vycvičenost a technická pohotovost. V této oblasti SÚZO udělaly předvídavě celou řadu výcvikových a technicko-organizačních opatření, která vedla ke zvýšení pohotovosti SÚZO, ale i AČR jako celku. Namátkou uvádím sérii krizových cvičení „Tábor“, kde se za účasti všech operačních stupňů velení, Vojenské policie, PČR, HZS a součástí IZS tematicky procvičovalo nasazení AČR v krizích velkého rozsahu. Tato opatření se výrazně odrazila na připravenosti štábu VeSÚZO, štábů VeÚZO a zvz. Rovněž byly zavedeny progresivní metody plánování a řízení činnosti vojsk s využitím informačních technologií a formalizované dokumentace. Další opatření byla realizována v oblasti zvýšení odborné a fyzické připravenosti příslušníků zvz, byla provedena celá řada součinnostních cvičení VeÚZO, zvz a okresních orgánů IZS a v kontrolní oblasti byly provedeny neočekávané kontroly u zvz včetně prověrky záchranného praporu k výjezdu.

Trvalá připravenost sil k nasazení byla dosažena nejen před zahájením operace, ale byla udržována ve vysokém stupni během celé operace. Díky pevnému a pružnému systému velení se poměrně rychle a efektivně dařilo v řádu hodin nasazovat síly a prostředky na vyžádání místních civilních orgánů po celé republice a co víc, okamžitě byly k těmto silám vysunuty podpůrné moduly zejména logistické, zdravotnické, spojovací a jiné.

2. Mobilita sil

Mobilita sil v operaci je obecně chápána jako schopnost přesunout se do místa nasazení se zabezpečením schopnosti zahájit plnění úkolů. V podstatě je to součást připravenosti k plnění úkolů, která je dána:

- ❑ schopností řídicího systému zplánovat a zabezpečit přesun,
- ❑ vycvičeností personálu,
- ❑ technickými parametry bojové a přepravní techniky.

V operaci „Povodeň“ byla mobilita výrazným faktorem úspěšného zásahu z důvodů:

- ❑ rychlého nástupu živelní pohromy a nutnosti okamžitě nasouvat síly a prostředky,
- ❑ velkého prostorového rozmachu pohromy,
- ❑ postupného přesunu pohromy po toku Vltavy a Labe.

Přesuny byly z větší části plánovány a řízeny operačním střediskem SÚz0 v součinnosti s Vojenskou policií a PČR.

Důležité aspekty mobility sil byly:

- ❑ schopnost sil a prostředků zahajovat přesuny v krátkých lhůtách,
- ❑ vysoká samostatnost a flexibilita přesunujících se celků,
- ❑ nepřetržité řízení přesunů operačním střediskem VeSÚz0,
- ❑ přesouvání části kolon a zejména těžké techniky v noci,
- ❑ spolupráce s PČR, VP a veřejnými sdělovacími prostředky při organizaci přesunů,
- ❑ operativní přesměrovávání kolon za přesunu na jiné ohrožené směry.

Přesuny a mobilitu sil negativně ovlivnily zejména:

- ❑ technický stav části starší techniky,
- ❑ zastaralost techniky a nízká mobilita (zejména nástavby PV3S),
- ❑ složitá dopravní situace s celou řadou objížděk v prostoru povodní,
- ❑ nízká nasycenost mobilními opravárenskými prostředky.

Celkově lze říci, že operační a taktické přesuny sil umožnily dostatečnou dynamiku vykrývání požadavků civilních orgánů na nasazení sil AČR. Plánování větších přesunů s jedno až dvoudenním předstihem umožnilo přípravu, rekognoskaci a vyčlenění dostatečných sil k zabezpečení přesunů. Specifickou otázkou byly vzdušné přesuny, které umožnily bezporuchový transport humanitární pomoci, a také prostředků vysoké důležitosti funkcionářů AČR a státu (např. mobilní telefony či náhradní díly) a ve svém důsledku výrazně ovlivnily průběh operace. Myslím, že v budoucnu by bylo třeba navýšit kapacity vrtulníkového letectva a schopnosti letu v noci a v nepříznivých podmínkách.

3. Nepřetržitá podpora sil v nasazení

Tento faktor byl rozhodujícím předpokladem úspěšnosti operace. Z hlediska požadavku **udržitelnosti** sil v operaci bylo rozhodující logistické, zdravotní a informační zabezpečení. Slouží ke cti příslušníků logistiky, zdravotnické služby a spojovacích útvarů a zařízení, že každá nasa-

žená skupina byla téměř okamžitě zabezpečena potřebným materiálem a službami. Nebyl to úkol jednoduchý, protože AČR vytvořila téměř 150 ubytovacích a 70 stravovacích míst. Některé útvary a svazky měly pracovní skupiny dislokované ve vzdálenosti až 300 km od sebe. Navíc poškozená a přetížená silniční síť ztěžovala plynulé zásobování. Důležitým kladem zabezpečení byl fakt, že útvary přijížděly do prostoru nasazení připravené a vybavené materiálem a zásobami na první dny. Část důležitého logistického materiálu byla přesunuta do předsunutých logistických skladů v jižních Čechách a byla plynule vydávána do vojsk. Kladně je třeba hodnotit flexibilní řízení podpory a vykrývání požadavků. Toto bylo umožněno zejména díky:

- ❑ spoluprací mezi AČR a civilními organizacemi v prostoru nasazení,
- ❑ širokému využití civilních služeb a zdrojů,
- ❑ širokému využití veškerého vojenského materiálu, včetně materiálu NZ,
- ❑ rychlému otevření všech vojenských skladů a finančních účtů pro potřeby nasazených vojsk,
- ❑ zpracování přesné databáze klíčové techniky a materiálu a jejich efektivnímu přesměrování k uživatelům,
- ❑ širokému využití informačních technologií v řízení procesu zásobování,
- ❑ odstranění všech byrokratických kariér z procesu podpory,
- ❑ předzásobení některými nedostatkovými materiály již v prvních dnech operace,
- ❑ zásobování ne po útvarech, ale podle teritoriálního rozmístění a dislokačních míst.

K podpoře vojsk a obyvatelstva byly provedeny některé úspěšné dílčí operace:

- ❑ vzdušný most k zásobování odříznutého města,
- ❑ vzdušný most k rozvozu posilových prostředků spojení,
- ❑ operace na podporu přetížených spojovacích civilních i vojenských komunikačních sítí,
- ❑ posílení vojsk mladším zdravotnickým personálem,
- ❑ zabezpečení nouzového ubytování a stravování civilních osob ve vojenských objektech.

Je nutno říci, že celá řada podpůrných opatření byla realizována pouze za cenu enormního nasazení řadových pracovníků a štábů a využitím nešablonovitých řešení. I zde se vyplatilo operační předvídání a předběžné vytváření záloh sil a prostředků.

Ke slabým místům realizace podpory patřily zejména:

- ❑ nedostatek některých logistických specialistů a kapacit (zejména kuchařů),
- ❑ nedostatek mobilních opravářských prostředků,
- ❑ morální a technická opotřebovanost části techniky AČR,
- ❑ nedostatek částí náhradních dílů vozového parku AČR,
- ❑ snaha vykrývat „od zeleného stolu“ některé požadavky, na které AČR sama neměla kapacity.

4. Koncentrace sil na ohrožených směrech a jejich přesuny na jiné směry

Jak jsem již zmínil, od počátku povodně bylo jasné, že AČR nemá dostatek sil a prostředků, aby plošně vykryla všechny postižené oblasti. Bylo zřejmé, že úkol se podaří splnit pouze na základě včasných prognóz, operačního plánování a přesunů vojsk.

První taktické přesuny byly zahájeny okamžitě první den povodní, kdy celá řada zejména ženijních a logistických prostředků byla předsunuta do prostoru Tábor a odtud postupně

rozdělována do míst nasazení v Jihočeském kraji. První operační přesun byl zahájen rovněž 1. den povodní, kdy byla 71. zvj přesunuta do prostoru Kbely a vytvořila tak jádro uskupení v Praze. Další dny byly postupně přesouvány a nasazovány síly z nezasazených částí Čech a Moravy. Taktická a operační uskupení byla vytvářena cílevědomě tak, aby kraje disponovaly dostatečným množstvím ženijních, logistických a přepravních prostředků. To vše bylo důležité i pro následnou operaci „Obnova“, kterou bylo možné zahájit okamžitě, jak voda ustupovala. Čtvrtý den operace byly provedeny přesuny 74. a 75. zvj do prostoru Český Krumlov, resp. Písek a další den tyto síly zahájily operaci „Obnova“, což sehrálo pozitivní roli v normalizaci situace v oblastech a mělo to rovněž i výrazný psychologický efekt v regionech.

Dalším postupným úkolem bylo vytváření operačního uskupení v prostoru Ústí nad Labem, Mělník, Litoměřice a přesun a nasazení zbytku sil AČR z Moravy. Důležitým momentem bylo rychlé „vyvázání“ 74. a 75. zvj z úkolu obnovy v Jihočeském kraji a jejich nasazení v prostoru Litoměřice. Specifickým problémem bylo vytváření uskupení pro Prahu, kde byl vysoký stupeň devastace a síly se rychle vyčerpávaly zejména fyzickou prací v nepříznivých hygienických podmínkách. Vojáci pro Prahu ve fázi operace „Obnova“ byli nasazováni po stažení z jiných krajů a krátkém odpočinku.

Operačním předvídáním, plánováním a rychlými přesuny se vcelku dařilo vykrývat požadavky místních orgánů. Je nutné ocenit rychlost a samostatnost, s jakou útvary zaujímaly nové prostory a okamžitě (po krátké rekognoskaci) zahajovaly činnost.

Rovněž je nutné vyzdvihnout vysoký stupeň součinnosti KVV s místními orgány, kdy měla vojska okamžitě po přesunech připravené podmínky pro nasazení a odpočinek.

5. Pružné a aktivní velení silám v nasazení

Katastrofa velkého rozsahu s tak vysokým nasazením sil a prostředků předpokládá vysoce pružné a decentralizované velení. Tento fakt se potvrdil hned první den operace „Záchrana“, kdy desítky a stovky interakcí a požadavků znamenaly téměř paralyzaci operačních středisek všech stupňů. Bylo jasné, že je nutné použít tyto hlavní zásady velení silám z operačního střediska:

- ❑ delegovat všechny možné pravomoci na podřízené,
- ❑ nezasahovat do řízení na taktické úrovni,
- ❑ důsledně sehrávat roli operačního stupně velení, tedy:
 - stanovit priority operace,
 - plánovat a řídit přesuny a nasazení operačních záloh,
 - řídit všestranné zabezpečení vojsk a vykrývat jejich požadavky,
 - koordinovat úsilí vojsk s činností orgánů státní správy a samosprávy,
 - koordinovat úsilí vojsk s činností samostatných složek AČR (letectvo, Vojenská policie, centrální zásoby apod.), připravit plán následné operace,
- ❑ nezatěžovat vojska operační byrokracií, vytvářet jim podmínky pro velení.

Skutečně, operační středisko SÚZ0 nejvíce úsilí věnovalo shromažďování a nasazování operačních záloh, operačnímu plánování následné operace „Obnova“ a koordinaci úsilí všech složek AČR a civilních orgánů. Typické problémy této etapy byly:

- ❑ některé útvary a zařízení nereagovaly na řízení SÚZ0, protože nebyl dán písemný rozkaz, ustanovující velitele SÚZ0 jako velitele operace,

- ❑ velení mobilem mimo operační středisko (duplicitní velení),
- ❑ zasahování do úkolů na taktické úrovni bez znalosti celkové situace,
- ❑ nárůst byrokracie zejména v operačních hlášeních,
- ❑ snaha vykrývat požadavky místních orgánů bez celkové znalosti situace a mimo běžné operační postupy.

Naopak, velmi významným a pozitivním elementem velení byla existence fungujícího spojovacího a informačního systému a rovněž metoda souběžného plánování následné operace. Již třetí den operace byl ustanoven tým, který analyzoval úkoly a operační sestavu vojsk a na základě pokynu velitele SÚZO připravil a vydal operační plán k zahájení operace „Obnova“. Tak byla tato operace zahájena bez operační přestávky na základě vytvořených operačních uskupení a operačních středisek krajů.

Rychlost, s jakou vojska zahájila operaci v Jihočeském kraji, s jakou splnila úkoly a byla přesunuta do jiných postižených oblastí, byla enormní, a jsem přesvědčen, že důležitým faktorem úspěšnosti zde bylo promyšlené, nešablonovité a pružné operační řízení.

6. Trvalá součinnost v prostoru operace

Delegování pravomocí na velitele krajů a jejich pružné zásobování silami a prostředky umožnilo, že velitelé mohli sehrávat roli důležitého koordinátora v prostoru své zodpovědnosti.

Vytváření předsunutých operačních zásob AČR a shromaždišť sil a prostředků znamenalo, že velitelé vykrývali požadavky civilních orgánů v hodinových intervalech. Pochopili jsme, že rozhodující je součinnost v místech nasazení sil a tomu byla podřízena i činnost operačního střediska. Přiznám se, že na úrovni operačního střediska VeSÚZO byla koordinace s civilními orgány minimální (vše koordinoval generální štáb), což nám dalo více prostoru pro řízení operace.

Naopak, velitelům krajů jsme několikrát zdůrazňovali, že oni velí všem silám AČR v kraji a musí sehrávat výraznou roli v koordinaci s civilními orgány. Operačním střediskem SÚZO bylo velmi silně koordinováno úsilí ostatních součástí AČR. K tomu bylo toto středisko posíleno o operační skupiny:

- pozemních sil, vzdušných sil, logistiky,
- zdravotnické služby, Vojenské policie a zvláštní skupiny ženijní služby pro obnovu a výstavbu mostů.

Tento fakt znamenal velmi silné posílení a zrychlení koordinačních aktivit a prakticky dosah do celé AČR. Velmi oceňuji kompetentnost a vstřícnost všech těchto odborníků. Jejich práce umožnila vykrývat požadavky krajů v nejkratších lhůtách a rychle řešit i složité situace spojené např. s vyjmutím techniky a materiálu ze skladů nedotknutelných zásob či státních hmotných rezerv nebo povoláním nezbytných specialistů ze záloh.

7. Operační předvídání a flexibilita provádění operace

Včasná a důkladná prognóza vývoje operace byla důležitým faktorem její úspěšnosti. Fakticky již první den operace, kdy jsme pouze tušili, do jakých rozměrů se katastrofa roz-

vine, byla učiněna a realizována celá řada důležitých opatření, která v konečné fázi urychlila a zefektivnila její průběh.

Byl vydán rozkaz k:

- ❑ přesunu a shromáždování ženijních prostředků v prostoru Tábor,
- ❑ vytváření předsunutých skladů logistiky v jižních Čechách,
- ❑ vytváření databází ženijního, logistického a požárního materiálu a jejich uvedení do stavu pohotovosti,
- ❑ vytváření skupiny pro obnovu mostů v jižních Čechách,
- ❑ posílení spojovacích systémů,
- ❑ nákupu komerčního materiálu nutného k záchranným a humanitárním pracím,
- ❑ přesunu druhých sledů AČR (7.mb) z Moravy,
- ❑ vyslání rekognoskačních skupin 74. a 75. zvj do jižních Čech,
- ❑ přesunu 71. zvj do prostoru Praha-Kbely,
- ❑ posílení krajských vojenských velitelství silami a prostředky spojení a transportu v postižených oblastech.

V dalších dnech byly zbývající síly a prostředky AČR uvedeny v pohotovost a s předstihem nasazovány. Mnohdy přesunované útvary zahajovaly přesun, aniž by znaly prostor nasazení. Ten se jim upřesnil až při samotném přesunu dle konečného rozhodnutí velitele kraje.

Typickým příkladem předvídání byla činnost skupiny pro obnovu mostů. První náhradní přemostění bylo položeno v jižních Čechách již třetí den operace. Do té doby zde byly soustředěny dostatečné ženijní síly, byly navezeny mostní konstrukce a připravena skupina projektování a řízení výstavby mostů. Plynulá a rychlá operace mostů tak mohla být zahájena.

Příslušníci operačního střediska VeSÚz0 tak na mnoha dílčích operacích (včasné přesuny sil zvj, manévry ženijními prostředky apod.) demonstrovali pružné operační myšlení a vytvářeli podmínky pro rychlý a zdařilý průběh operace.

8. Vytváření záloh sil a prostředků a jejich koncentrace na ohrožených směrech

Tato činnost prostupovala celým řízením operace „Povodeň“. Jak jsem již uvedl, operační zálohy byly s předstihem uvedeny v pohotovost a přesunuty. Vytvářená uskupení krajů tak velmi rychle dosáhla požadovaných kapacit a byla i logisticky zabezpečena. Opěrným bodem pro soustřeďování sil a prostředků z Moravy byla především posádka Tábor, kde byl i významný předsunutý sklad logistického materiálu.

Na škodu věci byl fakt, že operační středisko VeSÚz0 pro řízení operace nemělo podrobnou tabulku sil a prostředků AČR. Síly byly tedy nasazovány *ad hoc*, což v praxi vedlo k promíchání sestav vojsk. Např. v prostoru Veselí nad Lužnicí bylo nasazeno asi 70 vojáků z 15 útvarů. Tato situace přinášela problémy s jejich zásobováním, střídáním a vytvářením struktur velení. Obecně platí, že strategický stupeň musí operačnímu veliteli vytvořit zálohy a předat mu plán jejich dislokace a použitelnosti. Musí vydat operační direktivu, ve které mu tyto zálohy podřídí. To se nestalo a přineslo to určité těžkosti ve velení. Část velitelů se domnívala, že jsou v podřízenosti strategického stupně jako záloha. Fakt je, že při takové pohromě se u speciálních prostředků (ženijní stroje, čerpadla, proviantní materiál apod.), ale i u živé síly zálohy nevytváří a jsou nasazovány okamžitě a v plných počtech. To byl případ razantního nasazení sil a prostředků

v jižních Čechách, kdy prakticky po 8 až 10 dnech vojska (v počtu téměř 6000 osob) splnila hlavní úkoly „Obnovy“ a byla rychle přesunuta do Prahy, středních a severních Čech.

9. Synergické působení všemi silami a prostředky do hlavních ohnisek pohromy

Vytvoření „joint“ operačního střediska VeSÚzO s dosahem do většiny AČR a rezortu MO bylo hlavním předpokladem pro komplexní synergické působení AČR v hlavních ohniscích pohromy. Operační velitel, který nasazoval síly, je současně zabezpečil logisticky, policejně, zdravotně a vytvořil k nim fungující systém spojení. Vzdušné síly pracovaly nepřetržitě ve prospěch operačního střediska a vojsk, byla zahájena psychologická operace a operace humanitární pomoci.

Psychologická a duchovní služba rovněž aktivně pracovaly v nejtěžších ohniscích poškození. Dokonce zvláštní institut rezortu MO – VTÚ PV Vyškov – byl použit k monitorování vzdušnými ultralehkými prostředky a na Labi byl nasazen vyvíjený přepravní prostředek *Veronika*.

Velmi rychle byly otevřeny sklady NZ a vydán potřebný materiál pro AČR i civilní veřejnost. Prostě veškeré schopnosti a možnosti rezortu MO byly plně využity a odstraněním byrokratických bariér bylo velmi urychleno nasazování sil a prostředků. Rozhodující roli zde sehráli velitelé krajů a okresů, kteří tuto činnost koordinovali a usměrňovali. Často ještě před zasláním požadavků místních civilních orgánů měli připravené návrhy řešení. Působení AČR bylo rychlé, synergické a komplexní.

10. Sledování a využití kulminačních bodů v chodu operace (fázování operace)

Sledování kulminačních bodů operace umožnilo využít efektivně síly a prostředky, a přitom rozdělit pozornost na všechna ohniska pohromy. Podle mého názoru byl prvním kulminačním bodem třetí den operace, tedy čas, kdy byla vytvořena dostatečná uskupení v jižních Čechách, Praze, středních a severních Čechách a kdy jižní Čechy přešly od operace záchranné k operaci humanitární a obnovovací.

Druhý kulminační bod byl osmý den operace, kdy k obnově přešla převážná část AČR. Třetím kulminačním bodem byl okamžik vyvázání hlavních sil AČR z operace „Obnova“ a přesun tíhy obnovovacích prací na SÚzO a ženijní vojsko.

K těmto třem kulminačním bodům se vázala celá řada organizačních, plánovacích, logistických a součinnostních opatření s cílem vybalancovat přechod vojsk z jedné fáze operace do druhé bez přeskupení, operačních přestávek a ztráty dynamiky činností.

Podstatnou součástí přechodu k operaci „Obnova“ bylo včasné operační plánování a vydání reálného operačního rozkazu. Díky nasazení všech součástí AČR a využití materiálu NZ byla posílena uskupení krajů (zejména ženijní a logistickou technikou), takže měla úměrné počty lidí a techniky. Bylo posíleno velení krajů a posíleny i pravomoci velitelů krajů. Operační rozkaz byl objasněn na společném shromáždění v posádce Tábor. Přesto došlo k pochybení v operačním plánování, protože plánovací skupina VeSÚzO neznala dobře skutečné možnosti ženijního vojska AČR, a navíc byl vydán nereálný úkol k vytvoření skupin pro obnovu mostů.

Včasné sledování kulminačních bodů operace přineslo úsporu času a prostředků a zklidnilo práci operačních středisek i útvarů v zázemí, které měly čas se připravit na další fáze operace.

11. Obnova sil a prostředků po operaci

Obnovu sil v rámci operace lze rozdělit na průběžnou a závěrečnou. Průběžná byla realizována ve fázi „Obnova“ střídáním jednotek, víkendovým odpočinkem, vytvářením záložních strojníků, řidičů a specialistů.

Závěrečná obnova sil byla komplikovaná, protože část vojsk (zejména zsv a velení krajů), bez přestávky zahájila asistenční a podpůrnou operaci k pražskému summitu.

Součástí obnovy sil byla celá řada psychologicky významných aktů (slavnostní nástupy, přebírání odměn a medailí), což mělo kladný vliv na regeneraci psychických sil. Velmi vzrostla prestiž a akceptance AČR na veřejnosti. Celá řada vojáků a občanských zaměstnanců v místě nasazení projevovala hrdinství a sebeobětování, což bylo okamžitě kladně hodnoceno veřejností. Možná chybí ucelenější publikace psychologické služby, která by zhodnotila důležité psychologické aspekty a problémy nasazení a poradila jak vojáky cíleně připravovat na tyto stavy.

Z hlediska obnovy resursu (životnosti) techniky AČR byla rovněž provedena řada opatření. Zlepšil se stav a vybavení techniky zsv a vzdušných sil potřebné pro záchranné a humanitární operace. Byl doplněn a obměněn materiál AČR, byl uložen materiál NZ.

Součástí obnovy sil a prostředků byla i analýza operace a doporučení pro další rozvoj a výcvik AČR. Následně byly vypracovány nové operační plány pro krizové stavy a upraven systém velení a řízení vojsk.

12. Využívání informačních technologií při řízení a podpoře operace

AČR se výrazně vyplatila její péče o rozvoj informačních systémů. Troufám si říci, že nad povodní zvítězili připravení a motivovaní lidé a prostředky velení. Spojovacímu vojsku AČR se dařilo po celou dobu operace udržovat spojení pevnými i mobilními linkami, a tak jsme měli okamžité informace prakticky z celé republiky. Není to cesta pro bojové operace, ale zde spojení svůj úkol splnilo. Někdy se objevoval i fenomén „předimenzování velení“, kdy do dílčích operací řízených operačním střediskem VeSÚZO vstupovala pomocí mobilního telefonu celá řada dalších funkcionářů.

Velmi výrazný nárůst efektivity práce štábů přinesly i informační systémy AČR, zejména ŠIS. Sběr, předávání a evidence zpráv, hlášení a rozkazů na operačním stupni nebyly vůbec problémem. Zúročily se dva roky příprav a nácviku SÚZO v oblasti krizového řízení, které byly důsledně prováděny s využitím ŠIS.

Na druhou stranu i zde dostupnost informací vedla k prudkému nárůstu operační byrokracie. Např. poslední den operace „Záchrana“ měla hlášení krajů zhruba osm stran. V operaci „Obnova“ jsme je zkrátili na dvě strany, ale záhy hlášení dosáhla původních rozměrů. Například štáb okresu a kraje potřebovaly 2–3 hodiny denně na sběr a přípravu těchto hlášení. Specifickou otázkou byla podřízenost, kdy některé útvary posílaly svá hlášení až na tři různá místa.

Velmi kladně se na řízení operace projevilo i vybavení vojsk informačními médii (digitální kamery, fotoaparáty, prostředky reprodukce a projekce), která usnadňovala topografický průzkum, předávání informací z prostorů nasazení a plánování činnosti.

13. Úspěšné provedení specializovaných operací

Na podporu záchranné a humanitární operace „Povodeň“ byla provedena celá řada specializovaných operací podle jednotného záměru operace, které výrazně ulehčily její průběh,

napomohly stabilizaci situace a pomohly civilnímu obyvatelstvu. Z nejdůležitějších operací uvádím tyto:

- ❑ policejní,
- ❑ humanitární,
- ❑ ženijní k obnově mostů,
- ❑ psychologicko-informační.

Policejní operace Vojenské policie

Cílem operace bylo:

- pomoci PČR stabilizovat situaci v regionech formou asistence sil VP a útvarů AČR,
- policejně zabezpečit operaci AČR,
- splnit speciální úkoly (doprovod VIP, vyšetřování trestných činů a dopravních nehod apod.).

Předpokladem úspěšnosti policejní operace bylo:

- vyčlenění dostatečných sil a prostředků a jejich úzká součinnost s AČR a PČR,
- pružné řízení sil dle potřeb AČR,
- koordinace důležitých policejních opatření na regionální i celostátní úrovni.

Vojenská policie se v průběhu operace projevila jako profesionální disciplinovaný útvar schopný řešit enormní požadavky v krátkých časových lhůtách.

Velmi kladně je možné hodnotit i vyslání řídicích orgánů Vojenské policie do operačních středisek AČR, které velmi zkrátilo cyklus operačního nasazování.

Humanitární operace AČR

Tato byla prováděna okamžitě všemi vojsky od prvních dnů operace „Povodeň“. Slouží ke cti velitelů útvarů prvního sledu, že od prvních okamžiků pohromy s využitím všech prostředků a kapacit AČR zabezpečovali civilní obyvatelstvo. Velmi rychle bylo na úrovni vedení rezortu přijato opatření k využití centrálních a nedotknutelných zásob AČR a vyčlenění nezbytných finančních prostředků pro poskytování humanitární pomoci.

AČR podporovala řadu civilních humanitárních organizací a úzce s nimi spolupracovala.

Hlavní řešená opatření byla:

- nouzové ubytování a zásobování obyvatelstva,
- transport a výdej humanitárního materiálu,
- podpora organizační činnosti pracovníků a štábů humanitárních organizací,
- organizace rekreačních pobytů pro děti a rodiny ze zatopených oblastí,
- podpora přestárlých a dlouhodobě nemocných občanů ze zatopených oblastí,
- psychologická podpora obyvatelstva ze zatopených oblastí.

Z odborného hlediska je třeba podotknout, že armáda primárně není připravena na řešení humanitární pomoci takového rozsahu, nemá celou řadu služeb a materiálu a není ani hlavním nositelem tohoto úkolu. Přesto, díky koordinovanému přístupu a flexibilitě, většinu huma-

nitárních požadavků vykryla. Z morálního hlediska byla velmi cenná snaha zejména mladých vojáků z povolání a základní služby v první linii co nejvíce pomoci civilnímu obyvatelstvu.

Ženíjní operace k obnově mostů – byla zřejmě nejlépe připravenou a provedenou a zároveň nejsložitější operací AČR v rámci povodní, která vzbudila zájem a uznání i v zahraničí. Prvořadým předpokladem úspěšnosti bylo včasné vydání úkolu a soustředění dostatečných ženijních sil a prostředků v prostorech povodní. Již druhý den operace, kdy vůbec nebyl znám rozsah poškození mostu, byla u operačního střediska SÚZO vytvořena zvláštní skupina Mosty, která byla vybavena technikou a materiálem. Další den provedla první rekognoskace a současně pokládku prvního náhradního přemostění MT-55. Následovalo rychlé vytvoření tří dostatečných ženijních uskupení na bázi 2., 4. a 7. žpr, vybudování projektového pracoviště VA Brno v posádce Tábor, součinnostní jednání s ministerstvem dopravy o prioritách přemostění a praktická práce. První provizorní mosty MT-55 byly rychle zvednuty a položeno náhradní přemostění AM-50, aby byly tyto mosty znovu velmi rychle nahrazeny mostními konstrukcemi, které většinou slouží dodnes.

Byla realizována proudová metoda: rekognoskace, projekt, navedení prvků do prostoru, výstavba (pokládka), kontrolní zkouška a přejímka orgány MD ČR. Celkem bylo v rozmezí tří a čtyř měsíců takto postaveno 51 mostů, což velmi ulehčilo dopravní obslužnost a spojení v řadě regionů a ušetřilo velké finanční náklady na realizaci objížděk.

Ženisté všech stupňů a dislokací, kteří se účastnili operace „Mosty“, demonstrovali mistrůvství, týmovou práci a vysoké morální vlastnosti při výstavbě mostů v náročných klimatických a geografických podmínkách.

Zvláštní uznání zaslouží projektové pracoviště VA Brno, které za tuto práci obdrželo cenu amerických architektů.

Psychologicko-informační operace AČR

Cíle této operace byly:

- udržet vysokou kázeň a morálku příslušníků AČR,
- překonat krizové stavy,
- v nezbytné míře pomoci civilnímu obyvatelstvu,
- informovat veřejnost o průběhu operace „Povodeň“ a popularizovat práci AČR.

Výše uvedené cíle byly realizovány všemi veliteli a štáby, příslušníky psychologické a duchovní služby a specializovanou jednotkou CIMIC z posádky Tábor. Těžiště pozornosti bylo zaměřeno na největší ohniska pohromy a na nejvíce vytížené specialisty. Jednalo se v první fázi operace o jižní Čechy, Prahu-Karlín a dále o střední Čechy.

Nejvíce vytížení specialisté byli chemici odmořovači, řidiči strojníci speciální ženijní techniky a manuální pracovníci, kteří vyklízeli sklepy a sklady, zejména v prostoru Praha-Karlín.

Základním opatřením regenerace fyzických a psychických sil byl odpočinek, vystřídání jednotky, briefingy, kulturní či jiný doprovodný program. Morálku a kázeň podporovalo rovněž vysoké uznání veřejnosti a představitelů státu a AČR, viditelný pokrok ve stabilizaci situace v postižených oblastech a rovněž vysoké pracovní nasazení obyvatelstva a spolupráce s ním.

Díky všem výše uvedeným opatřením byla operace „Povodeň“ provedena efektivně, s vysokou kázní a morálkou vojsk a štábů a bez závažných událostí.

Závěr

Mezi nasazením AČR při povodních v roce 1997 a 2002 uplynulo pět let. Tato doba byla využita k vytvoření efektivního krizového systému AČR, jeho procvičení, nasycení moderními prostředky velení a navázání součinnostních vazeb s ostatními krizovými systémy státu. Tomu odpovídalo i vcelku rychlé, synergické a pružné nasazení AČR při povodních v roce 2002. Použití výše uvedených operačních principů přineslo efektivitu, zkrátilo časové prodlevy, ale přineslo i klid do práce vojsk a štábů. Důležité bylo zejména decentralizované velení na místech pohromy a důsledné řešení povinností a zodpovědností operačního stupně velení (zejména shromáždění a zasazení záloh a příprava plánu následné operace).

V následném období po povodních AČR ještě upevnila svůj krizový systém zejména revizí a vytvořením řady nových nouzových operačních plánů a rozpracováním nových metod řízení sil a prostředků v nasazení.

K dalším možným směrům rozvoje efektivitu krizového systému AČR pro řešení živelních pohrom a jiných nevojových situací patří:

- ❑ předběžné simulování možností a kapacit AČR v prostoru a čase ve Středisku simulačních technologií Brno (a následná možná úprava nouzových plánů),
- ❑ zvýšení efektivitu operačního řízení cestou využití automatizovaných prostředků velení či štábních informačních systémů, včetně jejich propojení v rámci státní správy,
- ❑ zvýšení efektivitu práce štábů cestou nácviků a cvičení se simulací provedených spolu se státními orgány a součástmi IZS na CSTT v Brně,
- ❑ vytvoření detailních databází sil, prostředků a materiálu a možností jejich použití v prostoru a čase,
- ❑ zvýšení efektivitu nasazení cestou nového systému výcviku a vzdělávání jednotlivce, kdy klíčovými požadavky budou univerzálnost činnosti, fyzická a psychická odolnost, týmová práce,
- ❑ rozvíjení pružného a nešablonovitého operačního myšlení v práci štábů, které umožní důslednou, ale klidnou realizaci základních operačních principů v případě pohromy či katastrofy.

Některé zkratky užívané v textu:

CSTT	Centrum simulačních a trenažerových technologií
HZS	hasičský záchranný sbor
IZS	integrovaný záchranný systém
KVV	krajské vojenské velitelství
mb	mechanizovaná brigáda
MD	ministersvo dopravy
NZ	nedotknutelné zásoby
PČR	Policie České republiky
SÚzO	síly územní obrany
ŠIS	štábní informační systém
VeSÚzO	velitelství sil územní obrany
VeÚzO	velitelství územní obrany
VTÚ PV	Vojenský technický ústav pozemního vojska
z vz	záchranná a výcviková základna
žpr	ženijní prapor